

SLOVENSKI GOSPODAR

Izhaja vsako sredo.
Cena: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četrt-
letno Din 9.—, inozemstvo
Din 64.—

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo in upravnništvo: Maribor, Koroška c. 5

Telefon interurban 113

Cena inseratom: cela
stran Din 2000.—, pol stra-
ni Din 1000.—, četrt strani
Din 500.—, 1/2 strani Din 250.—,
1/4 str. Din 125.—. Mali ogle-
si vsaka beseda Din 120.—.

V prosvetne organizacije več življenja in dela.

Odličnost človeka je v njegovem duhu. Zdravje in moč telesa je gotovo velika dobrina, še večja pa je bistrost in sila duha. Iz tega sledi za poedince nujna dolžnost, da mora negovati, gojiti, izobraževati svojega duha. Ako kdo zanemarija duhovno stran svojega bitja, zanemarija ravno to, v čemer je bistvo in odličnost človeka. Še bolj nam postaja jasna velika važnost duševne izobrazbe, ako jo posmatramo ne s stališča poedinega človeka, marveč s stališča celega naroda. Narod je skupina ljudi, skupina pa ne more biti boljša, nego so poedini člani, ki jo sestavljajo. Kakšni so posamezni ljudje, takšen je tudi narod. Kakšna drevesa, takšen gozd.

Vsi želimo, da bi naš narod bil izobražen in kulturni ter da bi v tem oziru med drugimi kulturnimi narodi zavzel visoko mesto. Ta naša želja je tem bolj upravičena, ker se zavedamo, da je naš narod primeroma maloštevilni ter se tudi glede na gmočno moč in zunanjo oblast ne more kosati z drugimi velikimi narodi. Moč našega naroda je v kulturi, in zato mora naš narod živeti iz duha ter napredovati v duševni izobrazbi.

Preverjeni smo, da naš klic po ljudsko-izobraževalnem delu ni klic vpijočega v puščavi. Desetletja pred nami so nastopali veliki sinovi našega naroda kot propovedniki ljudske izobrazbe. In ljudstvo ni pred njimi zapiralo svojih ušes, marveč je skrbno poslušalo te v istini rodoljubne opomine. Duša našega ljudstva je postala kakor njiva, ki so jo orali ter jo še vedno orjejo naši vrli izobraževalni delavci. Naša obsežna prosvetna organizacija je največja dobrotnica našega ljudstva, ob enem je pa tudi naš ponos.

Ker smatramo naše ljudsko-izobraževalno delo kot eno najvažnejših, ki ga sploh moremo opravljati med našim narodom, zato ne zamudimo nobene prilike, da ne bi naše somišljenike pozvali k pomnoženemu delu na širokem polju ljudske izobrazbe. V mnogoterih

krajih naše domovine je v tem oziru še dosti nezoranega polja. Ponekod so bile brazde potegnjene, manjkajo pa sejanci, ki bi sejali klena zrna duševne izobrazbe.

Torej na delo! V naša prosvetna društva več življenja! Knjige ne smejo ležati zaprašene, časniki ne smejo ostati neprečitani. V naša izobraževalna ali bralna društva več žive besede! Nekdaj se je po društvih vršilo več predavanj, več podučnih tečajev. Spomin na te čase živahnega dela mora biti opomin k obnovljenemu delu. Kakor naj ne bo župnije brez izobraževalnega društva, tako naj ne bo društva brez živahnega, dobro urejenega izobraževalnega dela. Raztegnimo to delo na vse: na moše, na žene, zlasti na mladino.

Da, zlasti na mladino! Velik, žalibog prav velik del naše mladine tava okoli izven naših organizacij. Za svoj duševni napredek se niti najmanj ne brigajo, drugi pa tudi ne storijo ničesar za nje. Spričo tega nad vse žalostnega dejstva je treba i mladini i odraslim poklicati v spomin resne besede velikega ljudskega učitelja in prosvetitelja škofa Slomškega:

»Kdor mladosti čas zamudi
in se pridno ne uči,
bo vse svoje žive dni
in tudi v večnosti na zgubi.«

Koliko je danes mladeničev in mladenk bodisi po mestih, bodisi po trgih in na deželi, o katerih je treba reči, da so že na zgubi. Zamudili so dragoceni čas mladosti, niso se učili, niso se izobražili. To pomenja za nje veliko, morda celo življensko zgubo. Koliko je v naši Sloveniji mladih ljudi, ki so v moralnem oziru izgubljeni. Ali naj mirne gledamo, kako se število takih izgubljenih pomnožuje?! Ali naj prepuščamo mladino tistim, ki jo vzgojujejo s knjigami kakor »Kontrolor Škrobar«, in s povestmi kakor: »Papežinja Ivana«, »Pater Kajetan« in »V krempljih inkvizicije«?! Ako se to zgodi, potem tužna nam majka domovina!

Komur je pri srcu blagor mladine in domovine, komur je mar za napredek naroda in države, ta ne bo sedel križem rok, marveč se bo zganil ter prijel za delo na polju mladinske organizacije. Naj raste, se širi in napreduje naš vrli Orel! Kjer za to organizacijo niso ugodne prilike, naj se zasnujejo ali obnovijo in poživijo mladeniške zveze, ki so nek-
daj rodile toliko krasnih uspehov, za mladenke pa dekliške zveze. Zimski čas ne sme biti čas zimskega spanja, marveč živahnega prosvetnega dela. S širjenjem prave ljudske prosvete delujemo najbolje za državo in njen napredek. Nujen predpogoj za napredek bodisi posameznika bodisi države je prosveta in izobrazba.

Predpisi za oblastne in občinske samouprave.

Pretekli teden sta izšli dve naredbi vlade, ki urejata poslovanje samoupravnih teles; eno je izdal ministrski predsednik kot notranji minister, drugo pa finančni minister. O njih vsebini v naslednjem obveščamo čitatelje:

1. Delokrog oblastnih komisarjev.

Na osnovi čl. 6 zakona o spremembi in dopolnitvi zakona o oblastni in sreski samoupravi je ministrski predsednik in notranji minister general Peter Živkovič izdal o delokrogu in pristojnosti oblastnih komisarjev to uredbo:

§ 1. Za opravljanje vseh poslov razpuščenih oblastnih skupščin in oblast-

nih odborov imenuje veliki župan dotične oblasti vladnega komisarja. Komisar opravlja vse te posle kot organ velikega župana pod njegovim nadzorstvom ter po njegovih navodilih. Njegov službeni naziv je »Komisar oblastne samouprave, oblasti...«. Ta naziv morajo nositi tudi vsi pečati.

§ 2. V pristojnost komisarja spadajo vsi posli, ki so spadali po zakonu o oblastnih in sreskih samoupravah v pristojnost oblastnih skupščin in oblastnih odborov. Oblastne uredbe, pravilniki, odloki in oblastni proračun, ki se jih po zakonu o oblastnih in sreskih samoupravah sprejemale obl. skupščine in oblastni odbori na svojih sejah, se imajo sestavljati na sejah strokov-

nih samoupravnih in državnih referentov, kojih mišljenje se ima zabeležiti v tjemnem zapisniku.

§ 3. Dosedanje oblastne uredbe in pravilniki ostanejo v veljavi, v kolikor niso v nasprotju z zakonom o spremembi in dopolnitvi zakona o oblastnih in sreskih samoupravah z dne 6. januarja 1929, in ostanejo v veljavi vse dotlej, dokler se ne izpremenijo po določbah te uredbe.

§ 4. Da se spravijo oblastne uredbe v soglasje z novim stanjem v državi, se morajo one uredbe, ki določajo pristojnost poslovanja oblastnih organov, spremeniti tako, da ne bodo v nasprotju s položajem komisarja v oblasti.

§ 5. Oblastni referenti in pomožno osebje vrše posle pod nadzorstvom in navodilom oblastnega komisarja.

§ 6. Število samoupravnih oblastnih uradnikov se reducira na neobhodno potrebno število. Strokovni referenti velikih županov bodo opravljali poleg svoje redne službe tudi oblastne posle. Oblastni strokovni referenti istih pačog se ne bodo obdržali, niti novi nistavljali. V slučaju potrebe bodo namesto oblastnih referentov postavljeni niti strokovni uradniki kot pomožni organi velikozupanskih referentov za oblastne posle. Izbira teh uradnikov se pa ima vršiti potem natečaja.

§ 7. Plačo komisarja določi veliki župan pri imenovanju. Ne sme pa biti večja kot je bila plača bivšega predsednika oblastnega odbora. Če pa bi bilo to potrebno v kateri oblasti, da se ta plača poveča, lahko veliki župan z utemeljeno predstavitvijo prosi za odobrenje notranjega ministra. Do sprejetja novega proračuna gre plača komisarja na račun postavke oblastnega proračuna za plačo predsednika oblastnega odbora, v bodoča pa se ima ustaviti v proračun kot posebna postavka.

§ 8. Oblastni proračuni se sprejemajo v obliki uredbe na način, predpisan s to uredbo za izdajanje oblastnih uredb. Za sestavo proračuna in njegovo odobrenje veljajo v vsem določbe zakona o oblastni in sreski samoupravi in uredbe o oblastnih in sreskih proračunih.

§ 9. Sestavljeni in odobreni proračuni za to leto ostanejo v veljavi s spremembami, ki bodo izvršene v skladu z novim stanjem. Naknadne kredite mesto oblastnega odbora odreja oblastni komisar v smislu čl. 70 zakona o oblastni in sreski samoupravi.

§ 10. Stanje blagajne in vseh oblastnih poslov, ki so v teku, se mora ugotoviti v posebnem zapisniku povodom prevzeta poslovanja s strani oblastnega komisarja.

§ 11. Veliki župan je upravičen vsak čas pregledati delo komisarja in njegovih organov in vseh oblastnih ustanov, bodisi sam, bodisi potem svojih referentov.

§ 12. Vse oblastne uredbe in pravilnike izda veliki župan s podpisom komisarja. Vse posle, omenjene v § 2 te uredbe, izvršuje komisar po odobrenju velikega župana.

2. Samoupravne finance.

Finančni minister dr. Švrljuga je izdal posebno uredbo o sestavljanju občinskih proračunov. Minister ugotavlja, do dosedanje sestavljanje proračunov ni odgovarjalo zdravi občinski politiki in socialni pravičnosti. Podoželne občine so se preveč obremenjevale z osebnimi izdatki za upravno osebje. Ti izdatki so po večini obsegali 1 tretjino izdatkov. Nekatere oblasti so trošile še več (vrnjska 53, skopljska 53, kosovska 58, bregalniška 55 odstotkov i. t. d.). Za pisarniški material so trošile po 8,4 odstotkov. To je skoraj svota, ki jo daje občina za javna dela in za ceste. Zato so zanemarjena javna dela, poti, javne zgradbe. Zanemarjene pa so tudi prosvetna, socialna in zdravstvena vprašanja. Za kmetijstvo se je po podoželjskih občinah dajalo 2%, čeprav je v naši državi 80% kmetijskega prebivalstva. Samoupravne cnote tudi niso gledale na davčno zmoglost prebivalstva. Trošarine so ovirale proizvodnjo in izmenjavo blaga. Treba je spraviti občinske in samoupravne davke v sklad s splošnimi interesi občinskih in samoupravnih teles. Zato finančni minister naroča, da občinske uprave izvršijo naslednje ukrepe:

1. Revidirajo naj vse osebne izdatke in jih zmanjšajo na pravičen obseg s tem, da odstranijo iz službe vse nepotrebne in odvišne osebe, ki so prišle na sedanje položaje brez potrebe le samo s pomočjo svojih osebnih in strankarskih prijateljev. Pri tem naj se upošteva, da se obdrže v službi kot neobhodno potrebni samo oni, ki se odlikujejo s poštenjem, z izobrazbo, s prizadevnostjo in z zaupljivostjo, in ki so ob enem gospodarsko slabejši.

2. Pri določevanju izdatkov naj se posveti največja pažnja ureditvi in vzdrževanju cest, zdravja in prosvete, zlasti pa poljedelstvu in živinoreji kot najvažnejšim pogojem za gospodarski in kulturni napredek naroda.

3. Svota doklad za leto 1929 v nobenem primeru ne sme presegati svote in odstotka odmerjenih doklad v l. 1928. Nasprotno, vsa skrb občinske uprave mora iti za tem, da se ta svota v l. 1929 zmanjša.

4. Odmera in iztirjavanje doklad za l. 1929 naj se vrši na podlagi davčnih osnov po starih zakonih, ki so veljali v l. 1928, ker odmera po novem zakonu še ni izvršena in se tudi ne more vedeti, kakšen bo njegov uspeh, ki naj služi za podlago višini odstotkov občinske doklade.

5. Izvrši naj se revizija vseh občinskih taks in trošarin in njihova višina spravi v sklad z načeli, ki onemogočajo njihov zabranjevalni značaj in njihove škodljive posledice na proizvodnjo ter promet dobrin, čemur je treba posvetiti največjo pozornost.

6. Blagajniška računovodstvena služba mora biti pri vseh občinah v najlepšem redu in brez zastoja. Proračun in završni računi naj se pravočasno sestavijo in pravočasno izročijo nadzorinim oblastem. Kjer se pojavi zastoj, naj se v najkrajšem času odpravi.

POLITIKA

Pariški list „Matin“ o razmerah v Jugoslaviji.

V zadnji številki »Slov. Gospodarja« smo objavili znamenito izjavo Nj. Vel. kralja Juliju Sauerweinu, dopisniku pariškega lista »Matin«. Sauerwein je bil ne samo v Beogradu, marveč tudi v Zagrebu in v Ljubljani ter je stopil v stik z raznimi političnimi voditelji in časniki. O svojih vtisih, ki jih je dobil v Jugoslaviji, poroča sedaj v člankih, ki jih objavlja v »Matinu«. Eden izmed teh člankov se tako-le glasi:

»V tako zapletenem položaju, kakor je v Jugoslaviji, obstoji najboljši način raziskavanja pred vsem v ugotovitvi onih točk, o katerih ni treba razpravljati.

Prvo: vsi narodi v Jugoslaviji, izvzemši nekoliko tisoč Nemcev, Madžarov in Arnavtov, pripadajo istemu pleмену.

Drugo: razlikujejo se v abecedi, v podrobnih razlikah govora in v veri.

Ako se ozremo nazaj nekoliko let ali nekoliko stoletij, ali ne najdemo sličnih razlik med raznimi pokrajinami vseh velikih evropskih držav, ki so danes v glavnem ujedinjene? Angliji, Nemčiji, Franciji in Italiji ni treba iskati daleč v zgodovini, da bi ugotovile, da se je narodna skladnost ustvarila proti zaprekam, ki so nekaj bile mnogo večje kakor so v Jugoslaviji.

Tretja točka, ki jo je treba poudariti: Jugoslovanska država odgovarja potrebi tako narodov, ki jo sestavljajo kot tudi Evrope, ki jo obkrožuje.

Kar se tiče Hrvatov, nisem našel nobenega, ki bi hotel biti zopet združen z Madžarsko.

Ako so stvari take, potem noben narod, ki nima tajnih in zavratnih namenov vznemirjati Evropo, ne more oporekati, da zahteva mir sam enotno in močno Jugoslavijo, vendar pa osvobodeno napadalnih namenov, prav tako, kakor zahteva splošni napredek naše evropske celine, da se raznovrstni in znatni viri bogastva te države popolnoma izkoristijo.

V noči od 5. na 6. januarja t. l., ko je kralj Aleksander prišel do čvrstega prepričanja, da se njegovi podaniki ne morejo sporazumeti, ker so bile politične strasti močnejše od vsega, je prevzel v svoje roke rešitev teh vprašanj.

Kralj Aleksander je v svojem proglašenju dejal: »Med mojim narodom in menoj ne more več biti posrednikov.«

Katera so torej danes upanja raznih delov naroda? Priznavam, da sem bolj vznemirjen od skrajnih centralističnih stremiljenj, ki sem jih opazil ponekod, kakor od tega, kar se imenuje pokrajinska avtonomija.

V razgovorih s hrvatskimi voditelji sem jim omenil, da je v mali državi 13 milijonov prebivalcev nelogično, ako zahtevajo samo trije milijoni državljani nov popolno avtonomijo.

»Kam pa bi prišli, za Boga!« mi je pri-